

SAUSSURE'Ü YENİDEN OKUMAK

Niçin Saussure'ü yeniden okumalı? Ölümünün üzerinden 90 yılı aşkın bir zaman geçmiş olmasına karşın, Saussure bugün bizim için yeni bir şeyler söyleyebilir mi? Ölümünün ardından öğrencilerinin yayınladığı Genel Dilbilim Dersleri'nin 30'lardan başlayarak, özellikle 60'larda, yaptığı etkiyle birlikte, öne sürüldüğü gibi Saussure işlevini yerine getirmiş, aşılmış mıdır?

Saussure düşüncesinin yazgısı ilginçtir. Çok uzun bir dönem neredeyse bir tek karşılaştırmalı Hint-Avrupa filolojisi üstüne yazdıkları kendi kaleminden okunabiliyordu; yaşarken genel dilbilim üstüne tek satır yayınlamamıştı. Dersler ise önemli ölçüde yayıncılarının müdahalesini içeriyor; sözelimi, ünlü "dili kendi içinde ve kendisi için inceleme" düşüncesi derslere katılmış öğrencilerin hiçbirinin elyazısı notlarında yer almıyordu. Yayıncıların benimsediği düzen de Saussure'ün dersleri verirken tuttuğu yoldan farklıydı: Cenevreli usta 1907'de derslerine tarihsel dilbilimle başlamış, ağırlığı sesbilim ve örnekseme gibi özel olgulara vermişken; yayıncılar bugün genel dilbilim dediğimiz disiplinin ele alındığı 1910-11 öğretim yılının notlarını temel alıp öne çıkarmışlardı. 1957'de Godel'in Les sources manuscrites du Cours de linguistique générale de Ferdinand de Saussure'ü (Ferdinand de Saussure'ün Genel Dilbilim Derslerinin Elyazısı Kaynakları) yayınlamasıyla birlikte, Saussure'ün özgün metnlerinin önemi daha çok anlaşıldı ve Engler'in olağanüstü eleştirel basımı yayınlanınca, ders notlarının özgünleri ve bu arada Saussure'ün kendisinin tuttuğu hazırlık notları ve 1890'ların başlarına kadar uzanan başka ilgili notlarla birlikte, Cenevreli ustanın özgün düşüncesinin özgün kaynakları erişilebilir oldu ve artık Saussure üstüne konuşurken GDD'den çok kaynaklarına başvurmak gerekiyordu.¹ Ancak, daha çok, Saussure üstüne çalışan uzmanlar ve dilbilimciler için geçerliydi bu. 60'lı yıllardan itibaren görülen Saussure etkisi, hiç okumayanlar bir yana bırakılacak olursa, büyük ölçüde GDD'den esinleniyordu.

Godel'in yayınladığı notlar arasında, öğrencilerinin Ferdinand de Saussure'le yaptıkları söyleşilerde tuttukları notlar da yer alıyor ve Saussure düşüncesinin bilinmeyen yönlerini açığa çıkarıyordu: aslında 1907'den çok önceleri genel dilbilimle ilgileniyordu ve derslerde aktardığı düşünceleri büyük ölçüde 1900'den önce oluşturmuştu, 1907'den sonra pek bir şey katamadığından yakındığı gibi, bu konuda bir kitap yazmak üzere aldığı notları kaybettiğini belirtiyordu (1911) (Sources manuscrites, 29-30). Saussure metninin ilginç yazgısının bir aşaması da bu taslağın 1996'da Saussure ailesine ait Cenevre'deki otelin limonluğunda bulunmasıyla başlar. De l'essence double du langage (Dilyetisinin İkili Özü Üstüne) başlığını taşıyan taslak, Rudolf Engler'in daha önce yayınlamış olduğu notlarla birlikte Simon Bouquet ve Engler tarafından Écrits de linguistique générale (Genel Dilbilim Yazıları, Gallimard, 2002, 353 s.) adıyla yayımlandı. Artık Saussure'ün kendi kaleminden çıkma genel dilbilimle ilgili kapsamlı bir metin var ve üzerine eğilmesini bekliyor.²

Dolayısıyla Saussure'ü yeniden okumak için öne sürülebilecek ilk neden özgün metinlerin günışığına çıkmış olmasıysa, bir diğeri de, GDD'ye dayalı okumaların düştüğü yanlışlar. Bu konuda en ünlüsü E. Benveniste'in 1939'da, ders notlarının elyazısı kaynakları daha ortaya çıkarılmadan şekillendirdiği göstergenin doğasına ilişkin eleştiridir. Artık "kanon" a geçtiğini varsayabileceğimiz bu eleştiriye göre, Saussure göstergenin nedensizliğini ileri sürerken haklıydı, ancak nedensizliğin öğelerini belirlerken yanılmıştı: Benveniste, GDD'ye bağlı olarak, Saussure'ün gösteren ile gösterilen arasında nedensizlik ileri sürmesini eleştirir: k-a-r-d-e-s ses dizisi "kardeş" kavramından bağımsız yalnızca bir ses yığındır, böylese gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki nedensiz değil, zoruntudur; nedensiz olan gösterge (gösteren+gösterilen) ile nesne arasındaki ilişkidir, dildeki sesler hiçbir biçimde dış dünyadaki nesnelere karşılık gelmez. Simon Bouquet ise titiz bir incelemeyle bu eleştirinin GDD'nin çarpık kurulmasından doğduğunu, Cenevreli ustanın daha karmaşık bir nedensizlik kuramına sahip olduğunu gösterir. Bu ve benzer kimi tutarsızlık eleştirilerinin ötesine geçmek için kuşkusuz özgün metinlere yönelmek gerekiyor; söz konusu yönelimin önemli ölçüde gerçekleştiğini de belirtmek yerinde olur: derslerin alabildiğine sadık İngilizce ve Fransızca yeni baskıları yapıldığı gibi, bunlara bağlı olarak ikinci çeviriler de başladı. Écrits de linguistique générale ise, bilebildiğim kadarıyla, Türkçe de dahil, 13 dile çevriliyor. Değiş yerindeyse, bir tür bilimsel fundamentalizm dönemine girmiş bulunuyoruz.

Saussure'ü yeniden okumak için bir gerekçe daha öne sürebiliriz: Saussure'ün bugüne kadar daha çok bir dilbilimci olarak okunmuş olması. Oysa Saussure düşüncesi dilbilimsel olduğu kadar felsefidir de; ve bu gizilgücü yeterince açığa çıkarılmış değil. Simon Bouquet'den dosyamızda yer alan çeviri, söz konusu gizilgücün kapsamı konusunda aydınlatıcı bir nitelikte. Introduction à la lecture de Saussure (Saussure'ü Okumaya Giriş) (Payot, Paris 1997) adlı kitabının önsözünü oluşturan bu metin, aslında Saussure'ü yeniden okumaya girişin önsözü olarak da okunabilir.

Savaş Kılıç
savaskl@yahoo.com

1. Bu sürecin ayrıntıları ve ders notlarının karşılaştırmalı baskıları yerine artık çizgisel metinler biçiminde yayınlanmaları konusunda bkz. Bouquet, S., « Les deux paradigmes éditoriaux de la linguistique générale de Ferdinand de Saussure » CFS 51 (1998), 187-202.
2. Okur dosyamızda bu metnin ilk 13 sayfasının (17-29) çevirisini bulacak.
3. « Benveniste et la représentation du sens : de l'arbitraire du signe à l'objet extra-linguistique », Emile Benveniste vingt ans après, sous la direction de Norman-Arrivé, Numéro spécial de LINX, 1997, 107-122. Ayrıca bkz. Bouquet, S., « Les deux paradigmes éditoriaux de la linguistique générale de Ferdinand de Saussure » CFS 51 (1998), 187-202.

Simon Bouquet Saussure'ü Okumaya Giriş

Çeviren: Savaş Kılıç

1913'te, Ferdinand de Saussure 54 yaşında öldü. Tanınmış dilbilimci, çağdaşlarından bir hayli uzak olmasına rağmen, bu yıllarda ünü büyük bir tarihsel dilbilim yapıtına bağlıydı - henüz yirmi bir yaşında bile değilken, 1878'de yazıp yayınladığı Mémoire'a. Şöyle böyle otuz yıl sonra, ancak bir avuç öğrenci, 1907 ve 1911 arasında Cenevre Üniversitesi'nde "genel dilbilim" başlığı altında verilen, Saussure'ün kendi sözlerine göre, bir "dilbilim felsefesi" olan bambaşka nitelikte - ve hastalığının aniden sona erdirdiği - bir öğretime erişme olanağına sahip olurlar. Yine de dil biliminin tarihinde, Cenevreli'ye anıtsal bir yer verecek olan, Memoire'dan çok, bu neredeyse gizli derslerdir. Ölümünden sonra gelen bu ikinci şöhreti Saussure, iki meslektaşı tarafından, Charles Bally ve Albert Sechehaye, öğrencilerin notlarından kalkılarak oluşturulan, 1916 yılında Genel Dilbilim Dersleri başlığıyla yayınlanan kitaba borçluydu. Bu metnin serüveni ne olağandışıdır - bir düşüncenin yazgısıyla iç içe geçen olağandışı bir yazgı.

Bally ve Sechehaye'nin Saussure düşüncesinin ustaca bir birleşimini gerçekleştirmiş olmaları, yapıtlarının getirdiği başarı, buna inandırması yeter. Söz konusu çalışma, ders notları ve Saussure'ün kendisinin yararlandığı elyazısı notlara, iki bakımdan, ihanet ederek tanıtmaya niyet ettiği düşüncenin bozulmuş bir yansımasından başka bir şey sunmaz. İlkın, öğrencilerin notlarında ve elyazısı notlarda böyle bir dizge, tam olarak söylemek gerekirse, olmadığı halde, GDD tamamlanmış bir dizgenin mantığına göre düzenlenmiştir - yani özgün metinlere müdahaleden sonra yüklenen ve kitabın kimi önermeleriyle bunların anlatımlarını yöneten bir mantığa göre: Bu metinler, tam tersine, kimi zaman birbirinden kopuk dokunuşlarla ilerleyen ve, en titiz gelişimleri içinde özdeyiş biçimini alıncaya dek evrilen bir düşünceye tanıklık ederler. İkinci olarak, GDD'nin tamamlanmış dizgesini düzenleyen akıl, türdeş bir söylemin aklıdır: dil bilimine ilişkin programlı bir katıksız bilgikuram söylemi. Bu noktada, yayıncıların gerçekleştirdiği tahrif, birincisinin sonucu olarak, daha derin ve haincedir, çünkü özgün metinler bir başka tutarlılığı karşılamaktadırlar: birbirinden çok farklı düşünce yapılanmalarına katılan bir düşünme sürecini inceden inceye işlemeyi bilmeyi. Hâlâ söylemsel yapılanmalar diyebileceğimiz bu düşünce yapılanmaları, bu varsayımı yaptığımız andan itibaren apaçık görünürler - bir tablodaki çarpık görüntünün ilk kez görene kendini doğrallıkla ifşa etmesi gibi: Saussure'ün genel dilbilim bütüncesinin tümünü kat eden mantıksal bir kanavice oluştururlar. Buntar: (1) karşılaştırmalı dilbilgisine dair bir bilgikuramı (burada bilgikuramı, karşı olan bir bilimin uyguntuk koşullarının incelenmesi anlamıyla sınırlı); (2) dilyetisi üstüne "felsefi" bir düşünme (Saussure'de felsefi teriminin nasıl - bugünkü bilgikuram anlamının tam tersine - metafizik anlamına gelmesi gerektiğini göreceğiz); (3) dilbilime ilişkin programlı bir bilgikuram - bir başka deyişle, ortaya çıkacak bir disiplinin bilimselliği söz konusu olunca, önceki iki yapılanmanın desteklediği bir iddia (bu üçüncü söylemsel yapılanma, ikinciye bağlı olan özgül bir gelişme biçiminde eklenir). Bu üç ayrı söylemsel yapılanmadan, GDD'nin yayıncılarının yüklediği türdeşleştirme, vahim silip atmalarla gerçekleşir: İkinci yılın başında hâlâ uzun uzun savunulan "göstergebilimsel temel" in

(metafizik) anlamının silinmesi, derslerin ve yazıların "felsefi" tematiğinin dizgesel biçimde silinmesi, aynı zamanda tasarlanan dilbiliminkilere benzer karşılaştırmacı bilimin bilgikuramsal ölçütlerini açıkça dile getiren sözlerin silinmesi veya gizlenmesi. Ayrıca, Saussure dilbiliminin anlam bulanıklıklarına, aslında karşıt anlamlara maruz kalan temel kavramlarının - nedensizlik kuramı ya da değer kuramı gibi - Bally ile Sechehaye tarafından yapılan sunumu da bu yapay türdeşleştirmeye katılır.² (Buna getireceğimiz eleştiriler ne olursa olsun, GDD'yi düzenleyen bakış açısı büyük bir açıklıkla kanıtlanmış olacaktır en azından. Her durumda, Cenevreli ustanınki gibi karmaşık, ancak tam geliştirilmemiş bir düşünce karşısında, 1916'daki yayıncı müdahalesinin bir parçası olduğu düşünce tarihi de göz önüne alındığında, Bally ile Sechehaye'in indirgemesi o zaman alınabilecek en iyi karardır büyük olasılıkla.)

Yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan yorum çalışmaları³ GDD ile özgün metinler arasındaki belli noktalarda bulunan ayrılığı ya da uygunluğu çözümlenmeye izin verseydi, Cenevreli'nin dilyetisi ve onun bilimi üstüne düşünmesini düzenleyen değişik söylemsel yapılanmaların genel perspektifi içinde ele alınan bu uygunluğa ya da bu ayrılığa dair bir çözümlenme üretmezdi yine de - bu çalışmalar büyük ölçüde 1916 tarihli metnin bütünlleştirici bakışına bağlı kaldılar.⁴ Böyle olunca, GDD'nin bütünlleştirici bakış açısından yararlanacak olma ayrıcalığı, bu metnin ve yorumunun serüvenlerinden daha buyurgan bir akla boyun eğer. Metinle yorumunun yalnızca destekleyeceği bu akıl, düşünce tarihine bağlanır. Aslında, şayet GDD'nin özelliği tamamen "bilimsel" olan bir tasarımı dillendirmekse, kitap ait olduğu çağın, büyük ölçüde 19. ve 20. yy, insana ilişkin inceleme nesnelere pozitifleştirme hareketinin - insan bilimleri hareketinin - bir parçası olur. Bu noktada, Saussure'le yorumcuları arasındaki kopukluk; özgün metinlerde anlatımını bulan pozitifliği kavrama biçiminin, kendi içinde, GDD'ninkine karşıt, hatta ondan ayrı olmasında yatmaz: GDD'de, büyük ölçüde örtük bir ideolojiye bağlı olan pozitifliğin, özgün metinlerde üzerine kurulu olduğu açıkça "felsefi" temellerden koparılmasına bağlıdır ayırım. Bir başka biçimde söylenecek olursa, Bally ve Sechehaye'nin metni, Saussure'e ait olmayan bir bilim kuramı yansıtır. Bilgiler alanında bir insan biliminin konumu - bir başka deyişle, bir pozitiflik ideolojisi - konusunda Bally ve Sechehaye'nin kendi çağlarının ortak bayrağını tek taraflı olarak salladıkları bu noktada, Saussure'ün kendi sözleri sonsuz kez daha karmaşık ve daha özgün bir düşünce geliştirirler: Hem bir pozitiflik tasarısı (GDD'ninkinden daha radikal bir tasarımı, çünkü insan bilimlerine özel olarak uygulanabilir bir bilgikurama değil, genel bir bilgikurama uymaya çalışır) geliştirir hem de tersine "felsefi" olarak sunulan, bu nedenle Bally ve Sechehaye tarafından sansürlenilen bir spekülasyon kurar - bu sözcüğün anlamını dikkatle tanımladıktan sonra, metafizik adını vereceğimiz bir spekülasyon. Doğrusu, Saussure'ün yaklaşımının derin özgünlüğü tam da, bir insan biliminin nesnesi ve yöntemi üstüne düşünürken, böyle bir düşünce düzenlemesinin nasıl biçimlenebildiğini bize göstermesindedir. GDD'nin etkisinden arındırılarak ve bir bilgi kuramı çerçevesine yerleştirilerek özgün metinlerin okunması, karşılaştırmalı dilbilgisine dair bir bilgikuramını, bu bilgikuramı tarafından yenilenmiş olan dilyetisine dair metafiziğe bağlayan - ve "programlı bir bilgikuramı", yani gelecekte kurulacak, büyük çerçevesini anlam dilbilgisi oluşturan bir bilimin bilgikuramına ilişkin metafizik iddiayı üreten - bu tamamlayıcılık ilişkisinin kendisini kurarken yararlandığı modelleri keşfetmeye olanak verir.

Saussure'ün düşüncesinin olağandışı serüveni - metnin serüveni, yorumun serüveni, düşünce tarihiyle etkileşimin serüveni - üstüne, bu düşüncenin yol açtığı yanlış anlamalar eklenir. Özgün metinlerin ışığında bu yanlış anlamaların bir kısmı ortadan kaldırılabılır. İlk yanlış anlama, şu önerme biçiminde dile getiriliyor: dilbilimde yapısalcılık, Saussure'ün programlı bilgikuramının birebir gelişimidir. Gerçekte, hiç de öyle değildir. Çünkü yapısal dilbilim, Jean-Claude Milner'in gösterdiği gibi, bilgikuramının en genel planında, eski bir bilim modeline dayalıdır önemli ölçüde - Aristotelesçi diyebileceğimiz bir modele.⁵ Şimdi, eğer bu model Saussure'ün kavramlarına cidden esin kaynağı ise, hatta GDD'de böyle bir modelin bildirgesini okuyabiliyorsak, özgün metinler bunu açıkça bir başka biçimde gösterirler: Tam tersine, Saussure'ün programlı bilgikuramı, Galileci stenogram* diyebileceğimiz modelden doğar.⁶

İkinci yanlış anlama, bir öncekinin bıraktığı boşluğa karşılık gelmektedir. Aşağıdaki tezle anlatımını bulur: Yapısalcılığın ardından gelen dilbilimdeki gelişmeler Saussure'ün bilgikuramından - ya da, en azından, bu bilgikuramının belli yönlerinden - bir kopuşu içermektedir. Üretimci okulun doğuşunda olduğu kadar pragmatik dilbilim okullarının doğuşunda da bu yanlış anlamının izini buluruz (bu durumda kopuşun izi, bu okullar tarafından sözdizime, mantığa ya da Saussure tarafından dil biliminin dışında kalan bir "söz"e [parote] havale edildiği öne sürülen çeşitli görüşlere verilen yerde ya da bu bilimin açıkça dile getirilen epistemolojik kuramında bulunur).⁷ Yine bu tez Saussure'ün düşünme sürecine denk düşmez: İddia edilen kopuşlar hiçbir biçimde özgün metinlerde anlatımını bulan düşünce bakımından değil, - olasılıkla - "yapısalcı aristoculuk" bakımından anlamlı görünmektedir. Gerçekte, onlar açısından en önemli olan, öne sürülen kopuşlar Saussure tarafından gerçekleştirilir - bir başka deyişle, Cenevreli dilbilimci, onun adını kullanan dilbilime tepki olarak ortaya çıkmış olan dilbilimin gelişmelerini öngörür.

Üçüncü yanlış anlama, ikincinin olumsuz etkisiyle, yapısalcılık sonrası dil biliminin gelişmelerinin (özellikle üretici dilbilgisinin gelişmeleri), Saussure'ün bilgikuramından koparak 17 ve 18. yy'ların klasik dilyetisi anlayışlarının oluşturduğu geleneğe yeniden bağlandığını öne sürmektir.⁸ Burada da, söz konusu olan GDD ve yapısalcılık tarafından daraltılan bir Saussure'dür, yoksa özgün metinlerin Saussure'ü değil. Özgün metinlerde, klasik çağın geleneği içkindir, hem de GDD'de (ki bu gelenek serimlenen izleklerin kendi mantığı desteklenerek GDD'de yine de açığa çıkarılabilir) olduğundan çok daha açık seçik biçimde; genel dilbilgisiyle bağı, "18. yy filozofları"na gönderme yaptığı, Humboldt'u bildiği de açıkça görülür; üstelik değer kavramı doğrudan doğruya klasik sözlükçülükten alınmış gibidir. Karşılaştırmalı dilbilgisininkinden sonra, eğer bir düşünür "dekartçı dilbilim"den yararlanarak dilbilim tarihinde yeni bir sayfa açırsa, bu kesinlikle Saussure'dür.

Son olarak dördüncü yanlış anlama, ilkinin - tarihsel olarak diğer üçünden daha az dayanıklı⁹, ama daha yaygın - olumsuz etkisidir, anımsamak üzere anılabilir. Bu, şu önerme kılıfına bürünür: Saussure'ün dilbilim bilgikuramı insan bilimleri için genel bir model görevi görebilecek bir bilgikuramdır. Bir kez daha, özgün metinler tam tersini desteklemektedir. Bu tezin yanı sıra, 1960 ve 1970'li yılların ütopyası - özellikle Fransa ve İtalya'da - dilbilim ve göstergebilim arasındaki mantıksal bağımlılık ilişkisinin tersyüz

edilmesi¹⁰ pahasına ayakta tutulamadı, dersler ve yazılar açıkça, şayet dilbilim bir bilim olarak kavranabilecektse, bunun Galileci bir bilim olduğunu, bir başka deyişle, insan bilimlerine özgü herhangi bir bilgikuramı değil de ortak bir bilgikuramı üstüne kurulu olduğunu göstermiştir.

Tüm bu yanlış anlamaları ortadan kaldırmak, bu iş tamamlanınca, özgün biçimiyle Saussure'ü yeniden okumaya kendini adanmak, bugün kesinlikle sonuçsuz/verimsiz değildir. Dil bilimine başlatmak için Saussure'ün programının sahici biçimine erişmenin sunduğu kayda değer öğretimsel yararın - GDD, uğradığı (haklı ve haksız) eleştirilere rağmen, hala öğrencilere en evrensel olarak önerilen metin olma özelliğini korumaktadır¹¹ - yanı sıra, Bally ve Sechehaye'nin tahrif ettiği nüshanın altındaki silinmiş metinlerin keşfi, hiç kuşkusuz kendi alanının tarihçesine meraklı dilbilimciler için kimi sürprizler saklamaktadır. Üstüne üstlük, Saussure'ün düşüncesi asıl felsefeciler - dil felsefecileri, bilim felsefecileri, bilgi felsefecileri, kısacası felsefeciler - için keşfedilecek büyük ölçüde bakir bir toprak gibi görünmektedir: Bu düşünce, bugün en canlı keşfettirici değerini muhtemelen onlar için taşımaktadır.

Yeri gelince ele alınan Saussure'ün dil ve bilim üstüne düşünceleriyle iç içe olarak söylemsel yapılanmaların - saymak gerekirse, karşılaştırmalı dilbilgisinin bilgikuramı, dile dair bir metafizik ve dil biliminin programlı bilgikuramı - çözümlenmesi, çok doğal olarak, elinizdeki kitabın bölümlerini yönetti. (Bu üç söylemsel yapılanmaya sırasıyla ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümler karşılık gelmektedir, sonuncu bölüme sonsöz katılmıştır.) Cenevreli'nin destansı diyebileceğimiz araştırmasının, yaşamöyküsel ve kuramsal boyutları içinde, ele alınması bu çözümlemeyi öncelemektedir. Üstelik, bilgilerin ve bilgi kuramlarının temsilinin burada yapılan okumada kaçınılmaz biçimde içerimlendiği ölçüde, bu temsilin çerçevesinin belirlenmesi gerekli göründü. Bilgikuramsal olanla metafizik olan arasındaki tamamlayıcılık ilişkisi üstüne kurulu bir insan bilimleri felsefesinin gerekçelendirilmesini ana çizgileriyle gösteren Başlangıç'ın konusu budur. Bu başlangıç, kavramsal bir çerçeve çizmekten öteye gitmezse, kitabın kalanının bunun a posteriori gerekçesini getireceği umulur.

Notlar:

1. Bu, Saussure'ün düşüncesini yöneten bir dizgenin olmadığı anlamına gelmez: Söylenmek istenen, dizge varsa bile, bu yalnızca dilbilime ilişkin programlı bir bilgikuramın dizgesi değildir.
2. Bally ile Sechehaye'in butanık konuları önsözlerinde kendini gösterir: yapıtlarını çok açık biçimde bir "yeniden kurma" ya da "üçüncü yılı temel alarak" gerçekleştirilen bir "yeniden yaratma" olarak sunduktan sonra, kitapta "tüm bölümleri yazarın niyetine uyan bir düzen içinde" sunmaya çalıştıklarını kesinler. Hayali bir kişilik, tam da 1916 tarihli metnin söylemsel türdeşleştirmesinin yazarı olarak Bally ve Sechehaye tarafından yaratılan bir Saussure değilse, burada kim harfi harfine yazar olarak adlandırılabilir (derslerin yazarından söz etmiyoruz)?
3. GDD'yi açıklama tarihçesinin iki büyük olayı Robert Godel'in incelemesinin, Les Sources manuscrites du Cours de linguistique générale, 1957'de ve Rudolf Engler'in 1968 ile 1974'te eleştirel basımının yayınlanmasıdır (krs. aşağı, eleştirel aygıt). Bu yapıtlar üstüne De Mauro, Engler, Amacker, Jäger ya da Wunderli'ninkiler gibi yorum çalışmaları kuruldu. Daha yakın zamanlarda, genel dilbilime ilişkin el yazısı metinlerin sunumunun yanı sıra, dilbilimcinin anagramlar ve Cermen efsaneleri üstüne çalışmaları caprazlamasına kat edilerek, ele alınan dilyetisine ilişkin düşünme sürecine bu metinlerin dahil edilmesine ilişkin bir çözümleme görürüz, Ferdinand de Saussure, Linguistik und Semiologie, Notizen aus dem Nachlass, ed. Johannes Fehr, Frankfurt, Suhrkamp, 1997 [Saussure entre linguistic et sémiologie]. Ayrıca krs. el yazısı notlar sorunu konusunda, J. Fehr, "Saussure: cours, publications, manuscrits, lettres et documents", Histoire, épistémologie, langage, 18-II, 1996.
4. Böylece, Robert Godel, Saussure'ün genel dilbilime ilişkin yazılar toplamına "el yazısı kaynaklar" anlatımını yakıştırarak, 1891 tarihini taşıdıklarında bile, bunları GDD'ye atfeder. Ayrıca, hiçbir ayırım yapmadan bu yazılara "notlar" adını vererek, Saussure'ün tüm el yazısı

notlarını derslerin notlarıyla aynı yere koyar.

5. Krş. Introduction à une science du langage, Paris, Le Seuil, 1989, özellikle s. 642 ve 652-656 ve "Retour à Saussure", Lettres sur tous les sujets, no. 12, Paris, Le Perroquet, Nisan 1994.

* Aristocu model, deney ve duyulur algıya (gözlem) dayanırken, Galileci (aslında Platoncu) model hesaplama ve açıklayıcı kuramı temel alır (krş. Koyré, Bilim Tarihi Yazıları I, Çev. Kurtuluş Dinçer, Tübitak, 4. Basım, 151 ve ötesi). (Çn.)

6. Milner'in yapısal dilbilim konusundaki çözümlemesini hiç çekincesiz benimserken, sözü geçen çözümlemenin Saussure'e uygulanmasında ondan kendimi tamamen ayırıyorum: Saussure'un düşüncesine uygulanabilen böyle bir çözümleme tam olarak, elinizdeki kitap boyunca görüleceği üzere, GDD'nin yayıncılarının yarattığı göz yanılmasına bağlıdır.

7. Birinci kategoriye, sözgelimi, Chomsky ya da Benveniste'in konum alışları, ikinciyse Chomsky ya da Milner'in konum alışları girer.

8. Bu Chomsky'nin Cartesian Linguistics, New York, Harper and Row, 1966'da geliştirdiği tezdır; Fransızca çevirisi: La Linguistique cartésienne, Paris, Le Seuil, 1969.

9. Her zaman reddedilen ütopyaların izlerinin, bizzat eleştirileri aracılığıyla, varlığını sürdürdüğünü düşünmek yine de doğru olur.

10. Bu tersyüz etme özellikle Roland Barthes tarafından konu edilmiştir.

11. Yalnızca Fransızca yeniden basımlar belli bir ritmi izlemiyor, yeni dillerdeki çevirilerinin yanı sıra, ikinci çeviriler de düzenli olarak kendini gösteriyor.

Dilyetisinin İkili Özü Üstüne Ferdinand de Saussure

Çeviren: Savaş Kılıç

1 Önsöz

Temel çıkış noktası yapmak üzere dilbilimin şu veya bu gerçekliğine ayrıcalık tanımak, olanaksız görünmektedir aslında: fakat birbirine öyle bağlı beş ya da altı temel gerçeklik vardır ki, birinden ya da diğerlerinden aynı biçimde yola çıkılabilir ve mantıksal olarak tüm diğerlerine ve aralarından herhangi birinden kalkarak aynı sonuçların her küçük dallanıp budaklanmasına ulaşılabilir.

Örneğin, yalnız şu veriyle yetinebiliriz:

Biçim ile anlamı karşılaştırmak yanlış (ve uygulanamaz). Buna karşılık doğru olan, bir yanda sesçik yüz [figure vocal] ile öbüründe biçim-anlam'ı karşılaştırmaktır.

Aslında, kim bu düşünceyi titizlikle izlerse, görünüşte çok uzak olan bir ilkedeyen yola çıkanla aynı sonuçlara matematik olarak ulaşır, örneğin:

Dilde iç görüngüler, yani bilinç görüngüleriyle dış görüngüler, yani doğrudan kavranabilir olanlar arasında bir ayırım yapmak olanaklıdır.

2a [İkili öz üstüne: İkiliğin "ilk ve son" ilkesi]

Yazım yanlışları dışında iki doğru, ve büsbütün farklı, formülü kabul etmeye daima yatkın bir dilbilgisinin en küçük paragrafında bile göze çarpan bu sürekli ikiliğin ilk ve son ilkesinin en doğru biçimde nerede bulunabileceğini ararken, en son aşamada, dilyetisinin özü ve bir dilsel özdeşliği neyin kurduğunu bilme sorununa her zaman geri dönmek gerekeceğine inanıyoruz.

Dilsel özdeşlik iki türdeş ögenin birleşmesini içerimleyen büsbütün özel bir özdeşliğe sahiptir. Bir yandan bir demir, altın, bakır tabakasının kimyasal türünü ve ardından bir atın, öküzün, koyunun hayvanbilimsel türünü saptamamız istense, kolay olurdu bu; ancak bir ata iliştilmiş bir demir tabakasından, bir öküz üstüne konmuş bir altın tabakası ya da bakırdan bir süs taşıyan koyundan oluşan tuhaf toplamın hangi "türü" temsil ettiğini saptamamız istense, bu işin saçma olduğunu haykırırdık. Dilbilimcinin başından bu yana ve birdenbire önüne konduğunu anlaması gereken iş, tam da bu saçma

ıştır. Burada gerçekten fazlasıyla yerinde bir deyiş kullanmamıza izin verilsin, yakayı sıyırarak, yani sanki mantıkmişçasına, daha sonra biçimleri görmek için düşünceleri - ya da tersine düşünceleri görmek için biçimleri - sınıflandırarak bu işten kaçmaya çalışır; ve her iki durumda da incelemesinin ve sınıflandırmalarının biçimsel nesnesini kuran şeyi, yani iki alanın kesişim noktasını yanlış tanıır.

Dilbilimcinin etkinlik ve dikkatinin yoğunlaştığı ilk öğeler demek ki yalnızca karmaşık öğeler değildir, ki yalınlaştırmak istemek yanlıştır, aynı zamanda doğal bir birliğin karmaşıklığı içinde bir yana bırakılmış, ne yalın bir kimyasal cisimle ne de kimyasal bir bileşikle karşılaştırılmayacak, buna karşılık istenirse, solunabilir havadaki azot ve oksijen gibi kimyasal bir karışıma; azotu ya da oksijeni çekip alırsak havanın artık hava olmaması bakımından, bu arada havaya yayılmış azot kütlelerini oksijene hiçbir şeyin bağlamaması bakımından, üçüncü olarak bu öğelerin herbirinin aynı türden diğer öğelerin karşı karşıya olduğu sınıflandırmaya tabi olmaması, ancak bu sınıflandırmaya geçilirse artık bunun bir hava sorunu olmaması bakımından ve dördüncü olarak karışımlarının kendi yönlerinden sınıflamak için olanak olmaması bakımından çok benzeyen öğelerdir. Dilbilimcinin ele aldığı ilk nesnenin özellikleri işte adım adım bunlardır: sözcük artık sözcük değildir eğer [] Son olarak havanın iki öğesinin maddi olmasıyla karşılaştırmanın kabaca olduğunu, oysa ki sözcüğün ikiliğinin fiziksel ve ruhbilimsel alanın ikiliğini temsil ettiğini söyleyeceğiz. Bu itiraz sırası geldiği için ve dilsel olguya dönük bir önem taşımadan burada yer bulmakta; yolumuzu belirtmek için geçerken ve kesinleştirdiğimiz her şeye tam karşıt olarak değiniyoruz. Havanın iki öğesi maddi türdendir, sözcüğün iki öğesi ise karşılıklı olarak zihinseldir [spirituel]; bizim sürekli görüş açımız, yalnızca anlamlamanın değil, göstergenin de katıksız bir bilinç olgusu olduğunu söylemek olacaktır. (Ve de zaman içinde dilsel özdeşliğin yalın olduğunu.)

2b Özdeşliklerin konumu

Ne "bir dil olgusu birçok görüş açısından ele alınmayı bekler" diyerek, ne de "şu dil olgusu görüş açısına göre gerçekten iki ayrı şey olur" diyerek doğruya yaklaşıyoruz. Çünkü dil olgusunun görüş açısının dışında verili olduğunu varsayarak yola çıkmış oluruz. Öncelikle birden çok görüş açısının var olduğunu; yoksa bir dil olgusunu kavramanın düpedüz olanaksız olduğunu söylemek gerek. Kimi zaman şu kimi zaman bu değerlendirmenin lehine, değişebilir nitelikteki iki terim arasında kurarak başladığımız özdeşlik, dilbilimsel araştırmanın yola çıktığı tek birincil, tek yalın olgudur hiç kuşkusuz.

2c Dilbilimde nesnenin doğası

Dilbilim, birincil ve dolaysız nesne olarak, fizik, kimya, bitkibilim, gökbilimde vb. olduğu gibi, önünde verili bir nesne, duyulara teslim olan bir dizi şey bulur mu?

Hayır, hiçbir biçimde ve hiçbir zaman: duyuların verisinden yola çıkabilen bilimlerin tam karşısında durur dilbilim.

Ağızdan çıkan bir dizi ses, örneğin mer (m+e+r), belki de akustik ya da fizyolojye ait bir kendiliktir; bu durumda, hiçbir biçimde, dilsel bir kendilik değildir.

m+e+r'e bir düşünce bağlanırsa dil var olur.

Hiç kuşkusuz çok sıradan olan bu gözlemden şu sonuçlar çıkar:

1- verili olabilecek, dolaysız olarak duyu tarafından verili olan hiçbir dilsel kendilik yoktur; hiçbir kendisine yüklenebilecek düşüncenin dışında var olmaz;

2- bize verili olan yalın şeyler arasında hiçbir dilsel kendilik yoktur, çünkü en yalın anlatımına bile indirgendiğinde, hem göstergeyi hem de anlamlamayı göz önüne almak zorundadır, ve onun bu ikiliğine karşı çıkmak ya da onu unutmak, dilsel kendiliği yeniden fiziksel olgular alanına yerleştirerek, doğrudan doğruya dilsel varoluşunu sona erdirir;

3- herbir dil olgusunun birliği olguların birleşiminden oluşan karmaşık bir olgudan doğuyorsa, çok özel bir türün birleşiminden de doğar aynı zamanda: göstergeyle gösterdiği şey arasında, özde, ortak hiçbir şey olmamasından;

4- bir dilin olgularını sınıflandırma girişimi kendisini şu soruyla karşı karşıya bulur: varsaymaya eğilimli olduğumuz gibi, yalın ve türdeş nesnelere değil, göstergeleri ya da düşünceleri sınıflandırmamız gerekseydi önümüze çıkan bu olurdu, türdeş nesnelere birleşmelerini [gösterge-düşünceler [signes-idées]] sınıflandırma. İki dilbilgisi var, biri düşüncenin parçası, diğeri göstergenin; her ikisi de yanlış ya da eksik.

2 d [İkicilik ilkesi]

Dili bölen derin ikicilik, ses ile düşüncenin ikiciliğinde, sesçil görüngü ile zihinsel görüngünün ikiciliğinde yatmaz; bu, konuyu kavramanın kolaycı ve tehlikeli yoludur. Bu ikicilik, KENDİSİ OLARAK sesçil görüngü ile GÖSTERGE OLARAK sesçil görüngü arasındaki ikilikte yatar - fiziksel (nesnel) olgu ile fiziksel-zihinsel (öznel) olguda, yoksa "zihinsel" anlam olgusu ile karşıtlığı içinde "fiziksel" ses olgusunda değil. Biri diğerine ayrılmaz biçimde bağlı olan, anlamlama kadar göstergenin de var olduğu bir ilk, içsel, ruhsal alan vardır; dışsal olan ikinci bir alanda ise "gösterge" dışında bir şey yoktur, fakat bu noktada bir dizi ses dalgasına indirgenmiş olan gösterge, sesçil yüz adından başkasını hak etmez bizim için.

2e [Dört görüş açısı]

I ve II aynı dilyetisi olgularının doğasından kaynaklanır:

- I. Kendi başına dil durumu biçimindeki görüş açısı,
 - anlık [instantané] görüş açısından farksız,
 - göstergebilimsel (ya da gösterge-düşüncenin) görüş açısından farksız,
 - tarih karşıtı istencin görüş açısından farksız
 - biçimbilimsel ya da dilbilgisel görüş açısından farksız
 - birleşik öğelerin görüş açısından farksız

[Bu alandaki özdeşlikler anlamlamayla gösterge arasındaki bağıntıyla ya da göstergelerin birbirleri arasındaki bağıntıyla, bu da aynı şeydir, saptanır.]

- II. Çapraz özdeşlikler biçimindeki görüş açısı,
 - artsüremden farksız görüş açısı
 - sesbilgisel [phonétique] (ya da düşünceden ayrılmış ve, l'in sayesinde aynı şey demek olan, gösterge işlevinden ayrılmış sesçil yüzün) görüş açısından farksız,
 - aynı zamanda yalıtılmış öğelerin görüş açısından farksız.

[Bu alanın özdeşlikleri ilk başta ister istemez bir öncekinin özdeşlikleri tarafından verilir; fakat sonra öncekine indirgenemeyen ikinci tür dilsel özdeşlikler olur bunlar.]

III ve IV, doğru görme biçimlerinden kaynaklanır:

III. TERSSÜREMLİ, yapay, istençli ve bütünüyle öğretime dönük olan görüş açısı, bir biçimbilgisinin (yani "eski bir dil durumu"nun) bir başka biçimbilgisine (yani sonraki bir başka dil durumuna) YANSITILMASI biçimindeki görüş açısı.

[Bu yansıtmanın ortaya çıkmasına yardım eden, l'e göre ilk durumun biçimbilimsel değerlendirmesiyle birlikte, çapraz özdeşliklerin, II, değerlendirilmesidir];

-GERİYE DÖNÜK TERSSÜREMLİ görüş açısından farksız; bu görüş açısı KÖKENBİLİMSEL görüş açısidir: normalde kökenbilim dediğimizden başka şeyleri de kapsar. IV'le ilişkisi içinde niteliklerinden biri, B çağını kendi başına göz önünde tutmamasıdır.

IV. Herbiri kendi başına alınan ve, biri diğerine boyun eğdirilmeden, açıklamaya göre birbirini izleyen iki dil durumunu saptamaya dönük TARİHSEL görüş açısı.

[Haklarında bir şey bilmediğimizi itiraf ettiklerimiz dışında] Bu dört doğru görüş açısından, ikinci ve üçüncü dışında geliştirilmiş olan pek yok. Aslında, dördüncüsü ilk [] diğri gün dışında verimli biçimde gelişemeyecektir.

Buna karşılık büyük ölçüde gelişmiş olan; en üst bilimsel savları besleyen yapıtlara varıncaya dek, bu ayrı görüş açılarının acınacak biçimde karıştırılmasıdır. Bu noktada hiç kuşkusuz, çoğunlukla, yazarların gerçek bir düşünce eksikliği görülür. Ancak hemen inancımızı açıklayalım: en sonunda tümünün gelip iki zorunlu görüş açısına dayalı dört doğru görüş açımıza kuramsal olarak indirgenmesi gerekeceğine, doğru ya da yanlış, ne ölçüde inanıyorsak, dört ayağı ya da yalnızca gerekli çift terimceyi katışıksız olarak kurmanın hiçbir zaman olanaklı olmayacağı kuşkusunu da bir o kadar taşıyoruz.

3a [Nesneye yaklaşmak]

Dil gibi karmaşık bir nesne karşısında bulunan kişi incelemesini yapmak için, bu nesneye ister istemez şu ya da bu yönden yaklaşacaktır, çok iyi seçildiğini varsayarsak asla nesnesi bütün dilyetisi olmayacak, daha kötü seçilirse dilsel bile olmayabilecek ya da sonradan kabul edilemez olacak görüş açılarının bir karışımını temsil edebilecektir.

Ancak dilin doğasında, bir yandan - haklı ya da haksız - saldırmaya çalıştığımız, asla tek tek öğeler, yani daha sonra kendilerine dayanarak bir genelleme yapılan kendi başlarına belirlenmiş varlıklar (ya da nicelikler) bulamayacağımız temel ve ayrılmaz bir özellik vardır. Tersine ÖNCE genelleme vardır ve onun dışında hiçbir şey yoktur: ancak, genelleme ölçüt işlevi gören bir görüş açısı varsaydığı için, dilbilimcinin ilgilenebileceği birinci ve en temel kendilikler zihnin gizli bir işleminin sonucudur zaten. Bundan, bütün dilbilimin []'e değil de, maddi olarak, doğru görüş açıları tartışmasına gelip çıktığı sonucu çıkar dosdoğru: yoksa nesne olmaz.

Örnek. Dilyetisinin incelemesine girmek için, dilyetisinin bir dizi [] olduğunu varsaymaktan oluşan en-çok yalınlaştırma sürecini seçersem [].

3b [Dilbilim ve sesbilgisi]

Tüm dilbilimsel ayrımların sürekli ve karmaşık yanılıgısı, belli bir görüş açısından bir nesne üstüne konuşulunca sözü geçen görüş açısında bulunulduğuna inanılmasıdır; çok basit bir nedenden

dolayı, on durumun dokuzunda tam tersi doğrudur: Dilbilimde yola çıkılacak nesnenin bulunmadığı, kendi başına belirlenmediğini unutmamalıyım. Bir nesnenin söz edildiği, bir nesne adlandırıldığı andan itibaren, belirli A görüş açısının kullanılmasından başka bir şey değildir bu. Belli bir nesneyi adlandırdıktan, A sınıfı dışında mutlak bir varoluşu bulunmayan ve A sınıfı dışında tanımlanmış bir şey bile olmayan A görüş açısını verdikten sonra, A sınıfından bu nesnenin B'ye göre nasıl görüldüğünü görmeye (belli durumlarda) izin verilebilir belki. Şu anda A görüş açısında mıyız, B görüş açısında mı? Doğrudan doğruya B görüş açısında olduğumuz yanıtı verecektir; böylece bir kez daha bağımsız varoluş süren dilsel varlıklar yanlısamasını bir yana bırakmış oluruz. Kavranması en güç, ama dilsel gereklerin en yararlısı; tam tersine, şu anda temel olarak A görüş açısında kalmaktan vazgeçmediğimizi, B'ye göre kavrayışı [notion] gözümüzden kaçacak A sınıfından bir terimi kullandığımızı anlamaktır. Böylelikle dilbilimcilerin çoğu, ses öğelerini incelemek için sözcüğün anlamını soyutlayarak, champ sözcüğünün ses görüş açısından chant sözcüğüyle özdeş olduğunu, sözcüğün inceleyeceğimiz bir ses yanına bir de başka bir yana vb. sahip olduğunu söyleyerek, fizyolojik-akustik alana yerleşmeyi düşünürler. Fakat öncelikle, değişik görüş açılarından değerlendirilmesi gereken bir sözcüğün bulunduğunu nereden çıkarıyoruz? Bu düşüncenin kendisini de ancak bir görüş açısından çıkarıyoruz, çünkü benim için, tüm kullanımlarının ortasında, sözcüğü verili ve bir rengin algılanması gibi bende izlenim bırakan bir şey olarak görmek olanaksız. Gerçek şu ki, a sözcüğünden, b sözcüğünden, ya da yalnızca sözcükten söz ettiğimiz sürece, kattığımızı öne sürdüğümüz tüm görüş açılarına karşın, temel olarak BİÇİMBİLİMSEL verinin alanında kalırız, çünkü sözcük biçimbilimsel düşünceler düzeninden çıkan ve de bağımsız dilsel ayrımlar taşımayan bir ayrımdır.

Sözcüğün bu biçimbilimsel ayrımı, dolaysız olarak yok etmekte anlaştığımızda bile, hangi hakla fizyolojik-akustik bir tartışmada verili birim olarak geçmektedir []

Böylece dilbilimde, A'ya göre var olan, ama B'ye göre var olmayan nesnelere B sınıfında, B'ye göre var olan, ama A'ya göre var olmayan nesnelere A sınıfında vb. ele almaktan vazgeçmiyoruz. Aslında her sınıf için nesneyi belirleme gereksinimini hissediyoruz; ve bunu belirlemek için kendiliğinden herhangi bir ikinci sınıfa başvuruyoruz, çünkü somut kendiliklerin hepten yokluğunda sunulan başka bir araç yoktur: öyleyse, sonsuza dek, dilbilgici ya da dilbilimci bize somut kendilik olarak, ve işlemleri için temel görevi gören mutlak kendilik olarak, bir önceki bölümde ortaya çıkardığı soyut ve görelî kendiliği verir. Aslında dilbilimde "olgular" tartışmasının yerine bakış açıları tartışmasını geçirmedikçe kopulamayacak bir kısır döngü bu, dilsel olgu'nun en ufak izi olmadığına göre, önceden bir bakış açısını benimsemeden dilsel bir olguyu belirtmek ya da görmenin en ufak bir olanağı yoktur.

3c [Seslerin Bulunuşu ve Bağlılaşımı]

Bir dilde bir sesin bulunuşu [présence d'un son], dilin yapısının düşünebileceğimiz en küçük ögesidir. Bu belirli sesin bulunuşunun, bulunan diğer seslerle karşıtlık dışında değer taşımadığını göstermek kolaydır; bir dil durumu yaratan KARŞITLILIKLAR ya da KARŞILIKLI DEĞERLER veya EKŞİLİ [négatif] ve GÖRELİ

NİCELİKLER ilkesinin ilk basit, ama şimdiden tartışılmaz uygulaması budur.

İki (her türlü anlam kalıntısının kendisinden hala yoksun olan) ses arasında duyumsanan bağlantısının bulunuşu - örneğin, Almanca a, o, u'dan sonra gelen artdamaksıl ch (wachen) ile e, i, ü'den sonra gelen damaksıl ch (nichts) arasındaki dil tarafından duyumsanan bağlantı -görelî özü içinde şimdiden apaçık olan KARŞITLILIK'ın ikinci derecesini sunar.

Bir [] ayrımının eklenmeye başladığı iki ses arasında duyumsanan bir bağlantının bulunuşu []

Bir sesbirimin bulunuşu = bulunan diğer sesbirimlerle karşıtlığı ya da onlarla ilişki içinde kendi değeri. ("Anlam" olmadan) İki sesin bağlantısı = karşılıklı karşıtlıkları, birbirleriyle ilişki içinde değer'leri. Değişik "anamlar"ın bağlantısı ile iki sesbirimin bağlantısı = her zaman yalnızca karşılıklı değer'leri. Anlam ile değer'in özdeşliğini işte bu noktada sezinler gibi olmaya başlarız. Bundan sonra: ne yaptık? Art arda değişik konumlar kazanan biçimbilgisel bir birim olarak sesbilimsel öğeden yola çıktık, ama bir ses, kendi başına, hiçbir zaman biçimbilgisel birim olarak verili değildir. (Anlık vb.) biçimbilgisel çözümlemede, biçimleri - son çözümlemede - sesbirimlerle, yani sesbilimsel çözümlemenin sonuçlarına göre, kesin çizgilerle bölmek için hiçbir neden yoktur.

Örneğin, bir dil durumunda z sesbirimi her zaman yalnızca ardında e ile görülüyorsa, -z-'yi ayırt etmek biçimbilgisine uygun değildir, fakat sözelimi p (kuşkusuz p'nin başka koşullarda olduğunu varsayarak) ile tastamam aynı nedenlerle bu dil durumunda indirgenemez bir öge olarak görünen -e-yi ayırt etmek uygun olur.

[Bu ilke, bu durumda ç/o almaşması = ap/ep almaşması vb. olgusunda özel bir doğrulamasını bulur.]

3d [Sesçil yüzün fizyolojik-akustik bölümü]

Sesçil yüzün (dilbilim dışı)

(her dilin dışında kendi başına eşit olarak kendini gösteren) fizyolojik-akustik bölümü

İlk bakıştan itibaren, yalnızca kendi içinde belirli hiçbir türden tekil öge değil, hiçbir tür birim de doğal olarak verili değildir. Birimlerin kurulmasına nasıl geçilir?

Olanaklı birimler ve mutlak birim = Özdeşlik.

İki tür olanaklı birim vardır:

-ses zincirinin, başka bir deyişle dizimin [syntagme], aynı somut cismin birimlerini oluşturacak ayrı kesimlere ussal olsun olmasın bölünmesinden doğanlar;

-diğer dizimlerden kopuk ve şu ya da bu nitelik bakımından benzer oldukları belirtilen aynı türden başka birimlerle ilişki içinde, birinci türdeki birimlerin sınıflandırılmasından doğanlar: böylece soyut, ama en azından aynı nedenle öncekilerin yerine birim olarak geçebilen bir birim elde edilir.

İki dizinin hiçbirinde elde edilen birimler artık aynı birim değildir. İncelediği nesneyi, yöntemli olarak, anlamak isteyen dilbilimcinin bütün çalışması dönüp dolaşır, birimlerin tanımlanması gibi olağanüstü zor ve ince dengelere bağlı bir işleme gelir.

Dilyetisinde, bir yönden ele alınınca, sınırları çizilmiş ve tek başına belirlenmiş, kesinlikle gözümüze çarpan tekil öğeler yoktur.

(Tersini varsaydığımız andan itibaren, ilk bakışta doğal görünür bu, gerçekte bir dizi başka olguya bağlı şu ya da bu olguyu, nedensiz ve yönlemsiz biçimde, kütle içinde şu ya da bu özel bölümlenimin neden doğru olduğuna inandığımızı açıklayamadık, yalıtıldığımızı görürüz.)

Oysa yine de hangi [] üzerinde bilmek gereklidir.

3e Fizyolojik ve akustik görüş açısından boğaz damaksılları üstüne gözlemler

İlk olarak. Fizyolojik ya da mekanik görüş açısından, damaksıl boğaz sesiyle orta ya da artdamaksıl boğaz sesi arasında tam bir koşutluk vardır.

Eklemlenme noktası biraz daha öndedir, hepsi bu kadar.

Ama, en azından bana göre, damaksıl boğaz sesinin, incelemeyeceğim nedenlerden ötürü, işitimsel olarak çift ses izlenimi verdiğini kabul etmek gerek: k'. Burada damaksıl boğaz sesinin belirlenmiş bir tür olduğunu, tek bir ses değil de, iki sestem oluşan bir öbek olması, dolayısıyla yalın bir sesle ilişki içinde değil, ancak başka öbeklerle ilişki içinde sınıflandırılabilceği anlamında, yadsımaya götürebilecek çok özel bir öge vardır.

Bu ikinci değerlendirmeyi bir yana bırakıyorum; fizyolojik görüş açısına bağlı kalıyorum ve k'ın çift sesine karşın yalın bir öge olan k²'ye doğrudan doğruya benzer olduğunu öne sürüyorum.

İkinci gözlem. Damaksıllar teriminin yanlış kullanımı üstüne. Birçok dilde, sözgelimi İtalyanca cenere, generoso, var olan ts ve dz öbeklerine damaksıllar adını verdiğimizde, bu terimleri bütünüyle yanlış kullanmış oluruz.

Bir ses dizilişini içerimleyen ts ve dz öbeklerinin, damaksıllar dışında önerilebilecek hiçbir adı almaması gerekir. Çünkü bir ses öbeği tür olamaz. Kr öbeğini düşünecek olursak, k'nın hangi türden olduğunu, r'nin hangi türden olduğunu saptarım; ama kr toplamını bir tür yapmam gerekmez. Hatta ts ve dz kendi başlarına var olmaları; t+s ve d+z olarak var olurlar.

Üçüncü gözlem. Ama dillerin tarihinde yüz kez "yalın k' sesi (damaksıl k) olağan akış içinde ts'yi ürettiği" ve birkaç yüzyıl sonra alınan aynı harfin önce k1 sesini, sonra ts sesini gösterdiği ortaya çıktığı için, uygulamada ts ve dz öbeklerine damaksıllar adını vermekten kaçınmadaki güçlükler konusunda kendimizi aldatmamalıyız. Yalnız, bunun geleneksel ve yanlış bir kullanım olduğu ve damaksıl sözcüğünün Hint-Avrupa k1'inden söz ederken düşündüğümüzden büsbütün farklı bir anlamda olduğu iyi anlaşılacaktır.

3f [Değer, anlam, anlamlama...]

Bir biçimin değer, anlam, anlamlama, işlev ya da kullanımı terimleri arasında hiçbir ciddi ayrım kurmadığımız gibi, bir biçimin içeriği olarak düşünce terimiyle de aralarında ayrım yapmıyoruz; bu terimler eşanlamlı. Ancak değer teriminin, aynı zamanda dilin özü olan, bir biçimin anlam imlemediği, bir değer taşıdığı gerçeğinin özünü diğer sözcüklerden daha iyi anlattığını kabul etmek gerek: en temel nokta budur. Biçim bir değer taşır, dolayısıyla başka değerlerin varlığından bizi haberdar eder.

Oysa, bir biçimin değerinden (kuşkusuz genel değerlere bağlıdır bu) söz etmek yerine, genel olarak değerlerden söz edildiği andan itibaren, bunun göstergeler ya da anlamlar dünyasına yerleşmekle aynı şey olduğu, biçimlerin karşılıklı ve özdeksel ayrılıkları sayesinde, ya da bu ayrılıklara bizim yüklediğimiz anlam sayesinde, taşıdıkları değerler arasında en küçük bir tanımlanabilir sınır olmadığı görülür. Sözcüklere ilişkin bir tartışmadır bu.

3 g [Değer ve biçimler]

Özel olarak herbir biçimin anlamı, biçimlerin aralarındaki ayırmadan başka bir şey değildir. Anlam = farklı değer.

Ancak biçimler arasındaki ayırım her zaman kurulamayabilir.

Bir dil dizgesini (biçimbilgisel bir dizgeyi), göstergeler dizgesini temelde ortaya çıkaran değerlerin ne biçimlerden ne anlamlardan ne göstergelerden ne de anlamlardan oluşmadığı üstünde ne kadar dursak azdır. Göstergelerin genel ayrımı artı anlamların genel ayrımı artı belli anlamların belli göstergelere, ya da tersi, önceden atanmış olması üstüne kurulu olan göstergelerle anlamlar arasındaki belli bir genel bağın ortaya çıkardığı özel çözümden oluşur değerler.

Dolayısıyla önce biçimbilgisel değerler vardır: onlar da düşünce olmadıkları gibi biçim de değillerdir.

İkinci olarak, bir BİÇİM'in seçilil yüz değil de biçim olarak var olması için, iki süreklil koşul vardır, gerçi bu iki koşul son çözümlenmede tek bir koşul oluştururlar:

1- bu biçim eşanlı diğer biçimlerle karşıtlığından ayrılmaz;

2- bu biçim anlamından ayrılmaz.

Bu iki koşul o denli aynı şeydir ki, gerçekte, karşıtlığın biçim kadar anlamdan doğduğunu varsaymadan karşıt biçimlerden söz edilemez.

Biçimin ne olduğu, onu temsil eden seçilil yüzün yardımıyla tanımlanamayacağı gibi, bu seçilil yüzün içerdiği anlamın yardımıyla da tanımlanamaz. İKİ EKİLİ OLGU'dan oluşan GENEL, KARMAŞIK olguyu temel olgu olarak öne sürmek zorundayız: seçilil yüze yüklenilen anlamlara ilişkin genel ayırım'a bağlı seçilil yüzlere ilişkin genel ayırım.

1. Metinde yer alan köşeli ayraç içindeki boşluklar, Ferdinand de Saussure'ün özgün metninde boş bırakılmış olan yerleri gösteriyor. -çn.
2. Bu satırlardan anlaşılacağı üzere Saussure siyasal iktisattan habersiz değildi. Dersler'de yayıncılarca sansürlenmesine karşın, gerçekte Cenevreli usta, siyasal iktisadın siyasallığının pekala ayırındadır: Değer kavramından söz edilirken, Saussure "valeur du travail et valeur du capital" (emek değeri ve sermaye değeri) demiş olduğu halde, yayıncıları capital'i sansürleyip yerine salaire'i (ücret, aylık) getirmişlerdir (CLG/E, I. 1318). Mektuplardan da dünya ölçeğinde güncel siyaseti takip ettiği anlaşılıyor. -çn.